

культуру у дітей розвивається любов до рідної землі не може людина вважатися інтелігентною, якщо вона не знає рідного краю.

Отже, наукова спадщина Степана Львовича Рудницького – різнобічна, адже це і учений зі світовим ім'ям, і перший науковець на теренах нашої країни, який створив українську національну географію, і географ-природодослідник, і географ-картограф, і антропогеограф, і історик, і краєзнавець, і активний громадсько-політичний діяч. Однією з особливих заслуг вченого у науковій царині є те, що він започаткував картографічний напрямок в українській географії.

Список використаних джерел

1. Дністрянський М. Антропогеографічні ідеї і погляди Степана Рудницького // Академік Степан Рудницький – основоположник української географічної науки : зб. наукових праць / Львівський ун-т ім. І.Франка ; відп.ред. О. І. Шаблій. – Львів: [б.в.], 1994. – С.42-50.
2. Штойко П. І. Степан Рудницький. 1877-1937: життєписно- бібліографічний нарис / П. Штойко відп. ред. О. Купчинський ; Наукове товариство імені Шевченка у Львові. – Л.: [б.в.], 1997. – 181 с.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент Лисиця Л.Г.

ПОСЕЛЕННЯ СКІФСЬКОГО ЧАСУ ПОБЛИЗУ СЕЛА БАБИЧІ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кузьменко Я.Ю.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: yaroslavstudent2019@gmail.com*

Поблизу села Бабичі Черкаської області відомо кілька поселень скіфського часу – городище та ряд селищ. Деякі пам'ятки, як городище, відомі ще з ХІХ століття. Ряд селищ було відкрито в другій половині минулого століття. Про інші селища скіфського часу стало відомо нещодавно.

Городище скіфського часу у селі Бабичі розташоване за 0,66 км на захід від центру села на підвищенні першої надзаплави правого берега річки Росава в урочищі Вітряки. Пам'ятка багаточасова. Площа близько 12 га. Першу згадку про городище виявлено у французького археолога ХІХ століття Ф. Д. де Монпере в його статті «Кургани, городища та вали заходу Росії» за 1847 рік, але без культурної привязки в переліку інших городищ [8, 141]. Вже в переліку городищ скіфського часу бабичанське городище згадує український археолог В. Данилевич у своїй праці «Археологічна минувшина Київщини». Тут городище фігурує як величезне поруч з Пастирським, Мотронинським та ін., що може вказувати на те, що площа, визначена на сьогодні, може бути далеко не остаточною [1, 90]. В 1979 році, під час археологічної розвідки по р. Росава, археологом О. Приходнюком на площі 1000×100м була зібрана скіфська кераміка [6, 97]. Так як до того часу

оборонні споруди городища не збереглися, то у статті О. Приходнюка дане поселення не фігурує як городище. На сьогодні кераміка скіфського часу концентрується в пн-зх та пд-сх частинах городища. В основному це фрагменти стінок, почасти вінець та денець. Цікавою знахідкою є фрагмент амфори з двостовбурною ручкою. Ці специфічні амфори виготовлялися на о. Кос у Егейському морі з IV ст. до н. е. Також фрагменти даних амфор знаходять і в комплексах ранніх пам'яток зарубинецької культури [4, 133]. Але так як на даній пам'ятці не виявлено матеріалів зарубинецької культури, даний фрагмент може вказувати якщо і не повне датування городища, так на те, що дана пам'ятка функціонувала і в пізньоскіфський час.

На схід від городища в центрі села Бабичі розташована ще одна археологічна пам'ятка скіфської доби селище Шайка. Приблизна площа селища 7,5 га. Основна частина пам'ятки зайнята садибами та присадибними ділянками, тож збір підйомного матеріалу можливо проводити лише на городах. Також пам'ятку перерізає сільська асфальтована дорога. Таким чином за місцями збору поселення Шайка поділене умовно на кілька частин: Центр, Схил, Медпункт та Школа. Пам'ятка багатошарова. Виявлено в 1972 році О. Приходнюком. На площі 500×100м було зібрано велику кількість ліпної кераміки, серед яких траплялися скіфоїдні лощені фрагменти з наскрізними проколами [7, 87]. В 1979 році вищезгаданим археологом на площі 200×50м було зібрано велику кількість скіфської кераміки [6, 97].

На лівому березі р. Росава, навпроти села розташоване селище ранньоскіфського періоду. Виявлене В. Петренко в 1963 році. Нею на площі 300×50-70м була зібрана ранньоскіфська кераміка [3, 146]. Нині кераміка скіфського часу зустрічається на площі близько 4 га. В основному це фрагменти стінок, вінець, в меншій кількості фрагменти денець. Значна частина даних фрагментів орнаментована. Орнаментация у вигляді прокреслених ліній, що складають геометричні фігури, які інколи заповнені білою масою. Ще одним типом орнаментации є наліпні валики з пальцевими вдавленнями. Частина вінець з наскрізними та напівпроколами. Основна маса фрагментів лощені. Зустрічаються фрагменти фактично всіх типів посуду даного часу. Знайдено також фрагмент давньогрецької чорнолакової посудини. Поселення багатошарове. Сильно страждає від діяльності чорних копачів.

Багатошарове поселення із матеріалами скіфського часу виявлено в 940 м від городища в пн-зх частині села на людських городах по вулиці Хутір, від якої і тримало свою назву. Виявлене навесні 2022 року автором статті. На ділянці 130×60-80м була зібрана кераміка, серед якої була і скіфського часу. В 100 м на пд від поселення Хутір в звіриній норі виявлено три дрібних фрагмента кераміки ймовірно скіфського часу. Це може бути як частина попереднього пункту, так і окрема пам'ятка [2, 103].

В 330 м на пд-сх від поселення Хутір на ділянці 35×15м зібрана кераміка, серед якої трапляються фрагменти скіфського гатунку. Виявлено в березні 2023 року. По хронологічному порядку виявлення попередньо отримало назву Хутір III.

Наступний пункт виявлений в березні 2023 року в 160 м на пд-сх від попереднього. Багатошарове поселення. На ділянці 70×25 м зібрану кераміку, серед якої велика кількість скіфського часу. По типу кераміки, найімовірніше відноситься до ранньоскіфської доби. Отримало умовну назву Хутір II.

Наразі не зовсім зрозуміло, чи пункти Хутір, Хутір II, Хутір III є трьома окремими селищами, чи частинами одної великої пам'ятки. Дане питання можуть вирішити тільки повноцінні археологічні дослідження.

Ще один пункт з матеріалами скіфського часу виявлено на городах по вулиці Куток. Дане поселення розташоване в 290 м на пд від городища. Виявлено весною 2022 року. Кераміку зібрано на ділянці 25×15м.

В березні 2023 року на невеликій ділянці городу зібрано кілька фрагментів ліпної кераміки, зокрема вінце з пальцевим вдавленням по краю, яке по параметрах відноситься до пізньоскіфського етапу. Чи розташоване тут поселення вказаної епохи, чи дані фрагменти є випадковою знахідкою – питання відкрите.

Таким чином на території села Бабичі наразі відомо вісім пунктів із матеріалами скіфського часу. Виявлені вони в різний час. Деякі нещодавно. Повноцінних археологічних досліджень на них не проводилося. Фактично всі вони знаходяться в зоні ведення сільського господарства та розорюються.

Всі зібрані матеріали передано на зберігання у фонди Черкаського міського археологічного музею Середньої Наддніпряниці.

Список використаних джерел

1. Данилевич В. Ю. Археологічна минувшина Київщини. /В. Ю. Данилевич. – 1925 р.– 163 с.
2. Кузьменко Я. Ю. Пам'ятки скіфського часу Нижнього Поросся: Нові дані // Я. Ю. Кузьменко // АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДНИЧИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ УЧЕНИХ «РОДЗИНКА – 2022» ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ XXIV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених. Черкаси. – 2022. – С. 99-101.
3. Ковпаненко Г. Т. Памятники скифской эпохи Днепровского лесостепного правобережья (Киево-Черкасский регион) / Г. Т. Ковпаненко, С. С. Бессонова, С. А. Скорый. – Киев : Наукова думка, 1989. – 336 с.
4. Куштан Д. П., Сиволап М. П., Марченко О. В. Пізньоскіфський горизонт багатошарового поселення Панський острів на Черкащині // FORUM OLBICUM III: до 70-річчя з дня народження В. В. Крапівіної (4–6 травня 2020 р.). – Миколаїв: НДЦ «Лукомор'є», 2020. – С. 131–134.
5. Лінка Н. В. Розвідка у Канівському районі / Н. В. Лінка / Археологічні пам'ятки УРСР. – Т. III. – К.: Вид-во АН УРСР, 1952. – С. 99-105.
6. Приходнюк О. М. Археологічні дослідження на Росі і Россаві / О. М. Приходнюк // Археологія. – 1988. – № 61. – С. 91-99.
7. Приходнюк О. М. Археологічні розвідки в Пороссі / О. М. Приходнюк // Археологія. – 1979. – № 31. – С. 83-96.
8. Dubois de Montpereux. Des tumulus, des forts et des remparts de la Russie occidentale/de Montpereux Dubois //Annuaire des voyages et de la Geographie. Paris. – 1847. – С. 127-158.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, старший викладач Касян А.І.